

Itt hagyott

GYÁSZNOTESZ

Nekrológok

A temetkezési vállalatnál észrevettem, hogy a gyásztávirat sablonszövege, amelyet zárt *pdf* fájlban mentettek el, központoszási hibát tartalmaz: „mély fájdalommal, tudatjuk, hogy elhunyt”. Túl sok a vessző. Meglehet, hogy mindennek az érzelmek fokozatosságát kellett kiemelnie. Vagy valaki nagyon igyekezett, hogy ünnepélyes legyen? Még egy munkahely polonisták számára, gondoltam, nem múló éberségről tanúbizonyságot téve ez ügyben. Lengyel filológiát végzetteket keresünk halálmarketing munkakörbe.

A hibára önkéntelenül felhívtam a szolgáltatást értékesítő hölgy figyelmét. Legyűrtem az apátiát, amelybe két mondat között estem. Mennünk kellett anyával a gyászruha-boltba. A parkolásra gondoltam a városközpontban, a szűk átjárókra, a magas padkákra. A vessző izgalomba hozta egész társulatunkat, felvillanyozta a zajló egyeztetéseket. Az eladó, szembe találva magát e kérdéssel, annyit mondott: „így van írva”, és megvonta a vállát. A *pdf* fájlban rögzített mintát megfellebbezhetetlennek tekintette. Nem volt kedvem apa halálhírét így, vesszővel világgá kürtölni. Nem volt kedvem felvilágosítani az eladó hölgyet, hogy a hibát ki kellene javítania. Végül is kit zavar, ki vesz észre egy vesszőhibát? Ildomos-e ilyen alkalomból vesszőkre fecsérelni a szót? Milyen jelentéssel bír a nekrológ tartalma és formája? Vajon az írás – akár hibás, akár nem – feltartóztatja-e a bomlás folyamatát? Ki veszi komolyan az írásjeleket? Sutba kell vágni a lelkiismeretét annak, aki egy ilyen helyzetben okoskodni akar, filozofálni, saját kétes fölényét demonstrálni. A nekrológ mindig zárt fájl, füstjel, sablonszöveg. A szakemberek által

---

Inga Iwasiów: *Umarł mi. Notatnik żałoby*, Wydawnictwo Czarne, 2013.

összeállított csomag része. Szeretteink halálakor örök amatőrök vagyunk, bízunk kéne hát a szakértőkben. És – az érveket megkoronázandó – odaát-ról még nem panaszkodott senki.

Úgy döntöttem, hogy a gyászcedulákat három helyen függesztem ki: ott, ahol apa utoljára dolgozott, ott, ahol korábban laktunk, és a szüleim lakásának lépcsőházában. Mindegyik cédula egy vesszővel többet tartalmazott a kelleténél, mert nem bolygattam tovább a dolgot. A temetést megelőző négy napban anya gyakorta kiment a lépcsőházba szemlét tartani, hogy senki sem tépte-e le a gyászcedulát. Rá kellett jönnie, hogy az emberek nem ismerték apát a vezetéknevéről. Tőle is azt tudakolták: „Nem tudja véletlenül, ki halt meg?” Évek óta nincsenek nevek a kaputelefonon, hozzászoktak. Más megjelöléseket használnak: „a szomszéd az ötödikről”, „a kutyás bácsi”, „a néni a mozgássérült lányával”. Anya csak beszélni akart róla. Ott volt, hogy tájékoztasson. Álltak mellette, csóválták a fejüket. „Még ilyet, szomszéd, még ilyet”, „ha bármire szüksége lenne, tessék szólni”. Kíváncsi volnék, mi történne, ha engedne a bátorításoknak, és például azt a kérést intézné hozzájuk: „Fogadjatok be a családba”. „Adjátok kölcsön a kocsit”. „Halló, én vagyok, hová tettétek a papucsot?” „Melyik törölköző?”

A gyászcedulák felfüggesztéséhez ollóra, rajzszögre, ragasztóra, ragasztószalagra van szükség. Ezeket az apróságokat elő kell keresni, meg kell venni, bele kell tenni a kistáskába. Előre kell látni a háttér követelményeit. Átkutatni a fiókokat. Venni még valamit a trafikban. Kiválasztani a legjobb napszakot. Nem megfélekezni a kistáskáról. Nem összefutni a szomszédokkal, ha nincs erőnk beszélgetni. Hogy váratlan, hogy igen, hogy nem, hogy borzasztó. Találkozni, hogy próba gyanánt legyen kivel eljátszani a fájdalom jeleneteit.

A gyászcedula apa nevével és a központozási hibával értelmetlenül, furcsán festett. Kerültem a vesszőt a tekintetemmel. Mikor aztán levettem, nem néztem. Nem tudtam, mit kezdjek a cédulával – eltegyem vagy megsemmisítek.

Nemrégiben hosszú betegség után elhalálozott az Intézetünk egyik nyugdíjas alkalmazottja. Normális esetben szomorúan ingattuk volna a fejünket és mentünk volna az óráinkra, csakhogy megjelent a családja. Bekérettek a dékáni szobába. Már ott ült a felesége és a lánya. A beszélgetés elején senki sem ajánlotta fel, hogy vegyék le a kabátjukat. Kigombolták csak, mintha egy jól befűtött hivatalban vagy boltban állnának sorban. Homlokukon

feljebb csúszott a gyapjúsapka. Egész idő alatt arra gondoltam, azzal kellett volna kezdenünk, hogy megszabadítjuk őket a kabátjuktól. Ez a mindennapi gesztus azonban minden egyes perc elteltével egyre kényszeredettebb lett volna. A tea, sőt még a víz felkínálása sem fért bele a forгатókönyvbe. A tea gyávaságra vallana, a vízzel mosnánk kezeinket. Percekre elsüllyedtünk ebben a fullasztó helyiségben.

Azért jöttek, hogy elmeséljék hosszan tartó betegségét és szenvedéssel teli halálát. Azoknak egy része, akik e rácsos ablakokkal ellátott szobában összegyűltek, csak homályosan emlékezett rá, de általában véve ez az egész Intézetre igaz volt. Ez persze nem jelenti azt, hogy senki sem ismerte és senki sem szerette. Éppenséggel én elég jól emlékeztem J-re. Széles mosollyal az arcán járkált az Intézet folyosóin. Beszélgetéseket szervezett írókkal. Kedveltem őt, a jó oldaláról ismertem, úgy hírlík, hogy egykor az embert próbáló középiskolai korosztály remek tanára volt. Van egy hirdetésem a szerzői estemről, amely az ő kézírásával készült. Mindegy. Még ha nem emlékeznék is, akkor is e szobában ülnék, a gyászolók bánatának nyomasztó terhe alatt. A betegségről és a halálról meséltek nekünk, mintha mi is a szeretteik volnánk. Elhozták a betegséget, a szenvedést és az elmúlást hozzánk, a betegségek, a szenvedés és a halál irodalmi kisugárzásával foglalkozó Intézetbe. Különös érzékenységet kellett volna tanúsítanunk. Hiszen munkatársaink a halál bibliográfiájával, a sírfeliratok poétikájával, a haláltánc motívumával foglalkoztak a középkortól napjainkig. Ültünk körben lekonyult fejjel. A dolgozószobákban papírok vártak ránk. A volt, most már teljességgel volt kollégánk egy-egy elillanó „drágám” képében jelent meg közöttünk. Hisz a szerettei nem mondhatták róla, hogy „doktor J.”. Otthoni becézéseket használtak. A veszteségtől megbénulva fájdalmas részleteket idéztek fel. Önkéntelen exhibicionizmusuk a székhez szögezett bennünket. „Kérem, ne sírjon”, „Sírjon nyugodtan” – egymást kizáró stratégiák mentén folytattuk e beszélgetést. Semmire se volt jó a sírfeliratok poétikája, amely egyébként a hallgatók körében végzett, kevésbé megbízható lekérdezésre támaszkodott. Ahelyett, hogy temetőben rohangáltak volna, piálás közben találtak ki szentenciákat. Mivel hozakodjunk elő az itt ülőknek? Egy kitalált szentenciával?

Elhelyeztünk egy nekrológot az egyik napilapban. A vesszőket magunk tettük ki, habozás nélkül, sebészeti pontossággal.

A vidéki temetőben, főleg külhonban, érdekes sírfeliratokat lehet találni. Nem csupán a vezetéknevek lengyel nyelvben sosem hallott formáiról

van szó, hanem a sírt emelők aláírásáról és a helyesírási hibákról is. „A lányaitól”, „a családtól” például – a szerényebb „lányai” és „család” helyett. Ez az eredethatározó, annak hangsúlyozása, hogy kiköltekeztek, az egyébként szerény sírhantokon, nevetésre ingerel és megindít. A lengyelországi temetők inkább az emlékmű pompája révén közlik, hogy a sírbolt bizony nagyon is kézzelfogható pénzügyi terhet jelentett. Amit értékelni kell, hiszen a csökkentett temetési segély a családra hárítja a költségek nagy részét.

A keleti határon túl sírhantok egész sora emlékszik meg különös nyelvtani formával erről az anyagi áldozatról. Hasonlóan megindítóak az „itt fekszik”, a „béke szájjon poraira”, a „menny Jezusho”, az „örök nyugalom”, az „utojára bucsuzunk” fordulatai is. Némely hibák az első pillanatban lehetetlenné teszik annak megértését, hogy milyen nyelven is akar itt valaki búcsút mondani. Egyenetlenül a fejfákra írva, vagy nagy igyekezettel a kőbe vésvé. Talán tévútra vezetésről és az élők között maradásról van szó? A hibásan írt örökkévalóság nem ijesztő, hanem mulatságos. Az utójára bucsuzás kevésbé tűnik végérvényesnek, mint a végső búcsú. Az örök nyugalom jobb, mint az örök nyugalom. Ha így van, az apró hiba a nekrológban az utolsó szalmaszál, amibe kapaszkodhatunk, a szavahihetetlenség helye. Talán egyszer majd ezen az apró kapaszkodón, a vesszőn kezdünk el nevetni. Kezdek el, mondom, mintha saját magamnak tennék ígéretet.

FORDÍTOTTA DANYI GÁBOR

© Bóna István